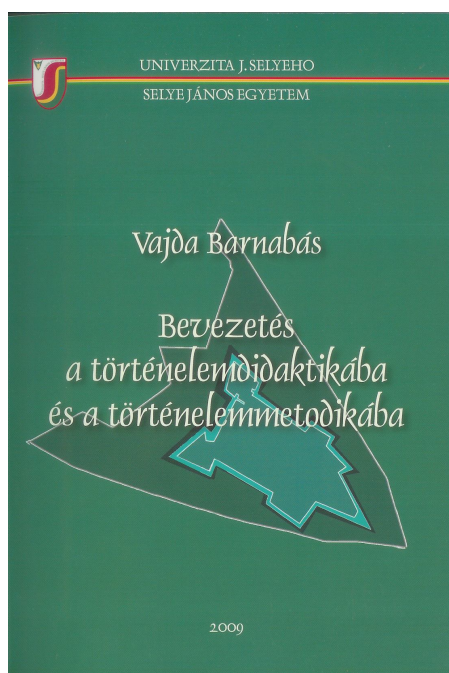

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/10/savoly-maria-a-korszeru-iskolai-tortenelemoktatas-megteremtésenek-biztosítékai-01-03-07/>

Sávoly Mária

A korszerű iskolai történelemoktatás megteremtésének biztosítékai

Vajda Barnabás: Bevezetés a történelemdidaktikába és történelem metodikába –
Selye János Egyetem, Komárom, 2009. 202 l.

Az újjászülető Nemzeti alaptanterv tartalmi és követelményrendszerében az előzőekhez képest hangsúlyozottabb és plasztikusabb helyet kell, hogy kapjon a történelem tantárgy, úgyis, mint a nevelés, az érték közvetítés egyik legpregnánsabb megtestesítője. Erre az alapra támaszkodhat majd az érettségi követelményrendszer s az egyetemi felvételi eljárás méltányos megújítása.

A Fischerné Dárdai Ágnes, Kaposi József, Száray Miklós nevével fémjelzett forrásközpontú, feladatorientált történelemoktatás az elmúlt években – igazodva a kelet-közép-európai és hazai rendszerváltozásokat követő szemléletváltáshoz –

új útra állította a tradicionális történelemtanítást és tanulást.

A nemzetközi kutatások által már többszörösen körüljárt elméleti és gyakorlati kérdések rendszerbe foglalt monográfiájával azonban a hazai kutatás idáig adós maradt. Ezt az „űrt” pótolja a szlovákiai Selye János Egyetem tanárának, Vajda Barnabásnak a címben jelzett egyetemi jegyzete, mely a Szülőföld Alap támogatásával jelent meg. Érdemi megfontolásra ajánljuk a mű magyarországi forgalmazását, mert tanárjelöltek, pályakezdő és gyakorló szaktanárok egyaránt hasznosíthatják a megújuló történelemoktatás gyakorlati alkalmazása során.

A szerző elsősorban a német, a szlovák és a magyar kutatási eredményekre támaszkodva a történettudomány s a pedagógia tudományelméleti alapjaira építi fel a történelemoktatás teljes gyakorlati „kollekcióját”. Imponálónan gazdag szakirodalom

feldolgozásával precíz logikai szerkezetben jeleníti meg, hogy az öncélú múltismeretet hogyan alakítja át az iskolai oktatás cselekvőképes történeti tudattá a történelemdidaktika és a történelem metodika kapcsolatrendszerében. E két fogalmat a következőképpen tisztázza: „Szűken értelmezve a történelemdidaktika a pedagógia tudomány altudománya. Tárnya az iskolai történelemtanítás elmélete, és az ehhez kapcsolódó tapasztalati (empirikus) kutatások. ... A történelem metodika a pedagógia tudomány altudománya. Fő feladata az oktatási módszerek alkalmazása a konkrét tanítási helyzetekben, vagyis az iskolai történelemtanítás gyakorlati megvalósítása. Ennek megfelelően a történelem metodika az elméleti ismeretekből indul ki, de főleg a praktikus iskolai tanítási gyakorlatra összpontosít.” (16. l.)

A két terület alapkérdéseit konkretizálja az alábbi táblázatban (19. l.)

A történelemmetodika alapkérdései	A történelemdidaktika alapkérdései
Mit tanítsak?	Hogyan tanítsak?
Miből tanítsak?	Miért pont azt tanítom/tanítom amit?
Hogyan tanítom („adjam át”) a történelmet?	Hogyan tanuljuk a tanulókkal közösen a történelmet?
Hogyan építsem fel a tananyagot?	Miért pont úgy tanítom/tanítom, ahogy?
Milyen módszereket alkalmazzak?	Hogyan tudom növelni a tanulói aktivitást, és hogyan tudom hozzásegíteni őket az önálló értelmezés képességéhez?
Milyen eszközöket alkalmazzak? (pl. tankönyv, térkép, technika)	Hogyan tudom növelni a forrásokkal való munka gazdagságát, sokoldalúságát?
Hogyan tudok megfelelni az irántam, mint pedagógus iránt megfogalmazott elvárásoknak?	Hogyan tudom folyamatosan növelni pedagógusi munkám hatékonyságát?

A szakma, de az érdeklődő közvélemény számára is rendkívül izgalmas területet vizsgál az a fejezet, melyben Vajda Barnabás a múlt ismerete, valamint a történelem mint tudomány és mint iskolai stúdium kölcsönhatásait taglalja.

Ezt követően bontja ki érdemben az alapvető történelem metodikai elemeket, azaz az óratípusokat, az oktatási módszereket és a gyakorlatorientált történelemoktatás érvényesítését. A leíró részek rendszerbe foglalt prezentációját további összehasonlító táblázatok biztosítják; közülük különösen figyelemre méltók és a gyakorlati oktatás során felhasználhatók, melyek az alap-, a motiváló-, s a komplex oktatási módszereket mutatják be. (30-31. l.)

A mű ugyancsak tanulságos részei, amelyek a történelmi ismeretet, a speciális történelmi ismereteket és képességeket, valamint a korszerű iskolai történelemtudás elemeit, azok kölcsönhatásait a rész-egész összefüggéseiben elemzik. A szerző a nemzetközi kutatási eredményeket is figyelembe véve állapítja meg, hogy: „*A nemzetközi történelemtanítási folyamatokat ismerő és alakító szakemberek – F. Dárdai Ágnes, Viliam Kratochvíl, Susanne Papp, Elisabeth Erdmann, Robert Stadling, Jakab György és mások – valamint a történelemtanítással foglalkozó európai szakmai szervezetek (pl. Euroclio) hangsúlyozzák, hogy a korszerű történelmi tudás egyfelől az ismeretek és képességek együttese, másfelől aktív tanulói tevékenység eredménye. A tanulói tevékenység olyan folyamatokat jelent, amelyben hangsúlyosan a tanuló nyilvánul meg: ő vizsgál, rekonstruál, hasonlít, cáfol stb., vagyis (kognitíve vagy fizikailag) cselekszik.*

A pedagógus feladata, hogy a tevékeny tanuló számára megteremtse a lehető legnagyobb mértékű aktivitás, vizsgálat, személyes átélés, értelmezés stb. lehetőségeit, körülményeit.” (68-69. l.)

Ennek realizálását szolgálja az óratervezés, mely a szerző szerint a tevékenységek operacionalizációjára (a tanulási tevékenység cselekvésre, konkrét lépésekre történő lebontása) és taxonomizációjára (a történelem tanítását és tanulhatóvá tétele) kell, hogy épüljön. Az operacionalizációt és taxonomizációt tartó három nagy pillérrel foglalkozik a szerző a további fejezetekben, nevezetesen a történelemtankönyvek és -térképek műfajaival, tartalmi és képzési eszköztárával, a hozzájuk kapcsolódó tevékenységformákkal, valamint a feladatorientált történelemoktatás legfontosabb elemével, a forrásfeldolgozással. Azért érdemes gondosan tanulmányozni e fejezeteket, mert még a szakmában is gyakran előforduló közhelyeket, előítéleteket „teszi helyre”, rendszerezi, tudatosítja, s ezáltal biztosítja, hogy a forrásközpontú történelemtanítást ne egyfajta „divatirányzatnak”, hanem itt és most a történelmi tudat kialakításának, a tudatos állampolgárrá nevelés letéteményesének tekintsük.

Ám pontosan ehhez kapcsolódik Vajda Barnabás könyvének még egy erénye, mely meglehetősen elhanyagolt területe a szakirodalomnak. Nevezetesen a történelemoktatás nevelésméleti vonatkozásainak vizsgálata, s a mű ezen a ponton már a történelem tantárgy-pedagógiai perspektíváivá szélesül. (69-72. l.) Arra hívja

fel ugyanis a figyelmet, hogy az iskolai történelemoktatás a tanulói személyiségfejlesztés egyik igen fontos eleme, s éppen ezért ismerethordozói, eszközei s a választott módszerek mindig a célzott tanulócsoport életkorához, összetételéhez, meglévő képességeihez kell igazodjanak.

Nagyon aktuálisak azok az ajánlásai, melyeket a hátrányos helyzetű tanulókról mond: *„A kisebb, akadémiailag gyengébb és hátrányos helyzetű tanulók esetén nemhogy le kellene mondani iskolai történelemtanítás emocionális és foglalkoztató (praktikus) jellegű módszereiről, hanem ellenkezőleg: épp ezek a tanulócsoportok igénylik fokozottan a történelemtanulás munkáltató formáit, a pedagógussal való közös, irányított tevékenységet. ... A pedagógusi szakma megcsúfolása volna, ha alábecsülnénk ezeknek a tanulóknak a képességeit és vágyait arra, hogy a kellő feltételek kialakítása mellett ők is részt vegyenek a történelmi megismerés aktívabb és elmélyültebb, így hatékonyabb formáiban.”* (75-76. l.)

A kötet utolsó harmadában a szerző különféle, főleg szlovák és magyar tankönyvekből, munkafüzetekből közöl szemelvényeket, melyeket a jegyzet tanulmányozói mintegy gyakorlati példaként alkalmazhatnak; ahogy a feldolgozást segítik a már említett összefoglaló-rendszerező táblázatok, s az egyes fejezetek közti „belső összefüggések” megteremtődését segítő „előre-hátra utalások”.

Hiánypótló mű Vajda Barnabásé, melyet nem nélkülözhet a hazai tanárképzés és az iskolai oktatás, ugyanakkor ösztönzést is ad a további történelemdidaktikai és történelemmetodikai kutatásokhoz.